

יהב לי' שבע עשרה שנין אחרנין כו", ומבאר אמו"ר את פרטי הענינים ע"ד הקבלה.

אמנם, ישנה שאלה בנוגע לכללות דברי הזהר:

בכייתו של יעקב על ש"אתאכיד מיני' יוסף" לא היתה על י"ז השנים מאז שנולד יוסף עד שנעשה בן שבע עשרה שנה (שהרי במשך י"ז שנים אלו הי' יוסף אצל יעקב), כי אם על השנים שלאח"ז, "כל אינון יומין דאשתארו דלא חמא לי' ליוסף", ומכיון שכן, הי' הקב"ה צריך לתת לו שנים טובות כנגד מספר השנים "דלא חמא לי' ליוסף" (כ"ב שנים¹¹⁶), ומדוע ניתנו לו רק "שבע עשרה שנין אחרנין", כנגד מספר "יוסף בן שבע עשרה שנה"?

כה. כמו כן נהוג לכאר ענין בשיעור היומי ברמב"ם — הן בנוגע לפשטות ההלכה בנגלה דתורה, והן בנוגע ללימוד הוראה בעבודת ה', כדברי הרמב"ם¹¹⁷ ש"רוב דיני התורה אינן אלא... לתקן הרעות וליישר כל המעשים".

בשיעור היומי ברמב"ם מדובר אודות הציווי דמדות ומשקלות¹¹⁸ — "לא תעשו עול במשפט במדה במשקל ובמשורה"¹¹⁹, "מאזני צדק גו' הי' לכב"¹²⁰, וכותב הרמב"ם¹²¹: "כל הכופר במצות מדות ככופר ביציאת מצרים שהיא תחלת הציווי, וכל המקבל עליו מצות מדות הרי זה מודה ביציאת מצרים שהיא גרמה לכל הציוויין".

ומקור הדברים — בספרא¹²²: "אני ה' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים (בהמשך וסיום הציווי דמדות ומשקלות), על תנאי כך הוצאתי אתכם מארץ מצרים על תנאי שתקבלו עליכם מצות מדות, שכל המודה במצות מדות מודה ביציאת מצרים, וכל הכופר במצות מדות כופר ביציאת מצרים". אמנם, עדיין אינו מובן:

הן אמת שנאמר בכתוב "מאזני צדק וגו' אני ה' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים" — אבל אעפ"כ, אין זה ביאור, כי אם העברת השאלה על הכתוב, מדוע מקשר הכתוב מצות מדות עם יצי"מ?!

ומ"ש הרמב"ם "שהיא (יצי"מ) גרמה לכל הציוויין" — לכאורה, אין זה שייך למצות מדות יותר משאר מצוות, שהרי הרמב"ם עצמו מדגיש שיצי"מ "גרמה לכל הציוויין" שבתורה (לא רק מצות מדות), ואדרבה: בעשרת הדברות, שהתחלתן "אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים"¹²³, נאמרו כו"כ מצוות, ולא נאמרה מצות מדות! וא"כ, מה נשתנתה מצות מדות שתהי'

116 מגילה יז, א. הובא בפרש"י עה"ת פרשתנו לו, לד. 117) הלי תמורה בסופן. 118) הלי גניבה פי"דח. 119) קדושים יט, לה. 120) שם, לו. 121) סוף פי"ז. 122) קדושים שם. 123) יתרוכ, ב. ואתחנן ה. ו.

קשורה במיוחד עם יצי"מ, עד כדי כך, ש"כל הכופר במצות מדות ככופר
ביציאת מצרים... וכל המודה במצות מדות הרי זה מודה ביציאת מצרים"!
ויש לומר הביאור בזה:

במצות מדות ישנו חומר מיוחד שלא מצינו בשאר ענינים, אפילו ענינים
הכי חמורים, עד לציווי דע"ז – שכן, כאשר עובר עבירה, רחמנא ליצלן, אפילו
עבירה הכי חמורה, אזי מראה בגלוי שאינו מקיים את רצונו של הקב"ה;
משא"כ כאשר "שוקל לחבירו ממשקלות חסרות... כמדה חסרה" – הרי בגלוי
מעמיד פנים שמתנהג מתוך זהירות שלא לקחת מחבירו יותר ממה שמגיע לו,
שלכן שוקל ומודד את הסחורה, היינו, שהנהגתו היא ע"פ רצונו של הקב"ה, בה
בשעה שלאמיתתו של דבר גונב מחבירו עי"ז ששוקל ומודד במשקל ומדה
חסרים¹²⁴.

ובכן, הנהגה כזו – העמדת פנים שמקיים רצון ה', בה בשעה שעושה
להיפך – היא היא המקור והשורש לכללות הענין דגלות ושעבוד מצרים,
כדלקמן.

כו. ובהקדמה:

בנוגע לכללות הענין דגלות ושעבוד מצרים – ידועה קושיית
הרמב"ם¹²⁵ בקשר לענין הבחירה: "והלא כתוב בתורה¹²⁶ ועבדום וענו אותם,
הרי גזר על המצריים לעשות רע"? ומתרץ, "כל אחד ואחד מאותן המצריים
והמריעים לישראל, אילו לא רצה להרע להם, הרשות בידו, שלא גזר על איש
פלוני ידוע, אלא הודיעו שסוף זרעו עתיד להשתעבד בארץ לא להם".

וע"ד מ"ש אדמו"ר הזקן באגה"ק¹²⁷ שהן אמת ש"על הניזק כבר נגזר מן
השמים", הרי "הרבה שלוחים למקום", ולכן נענש המזיק "על רוע בחירתו".

אמנם, עדיין נשאלת השאלה בנוגע לפרעה מלך מצרים:

מכיון שבלעדו לא ירים איש את ידו ואת רגלו בכל ארץ מצרים (דבר
שנאמר אפילו בנוגע ל"משנה למלך"¹²⁸, ועאכ"כ בנוגע למלך עצמו) – לא
היו המצריים משעבדים בהם לולי ציווי פרעה.

וכמפורש בכתוב¹²⁹ "ויאמר אל עמו גו' הבה נתחכמה לו גו'", "הוא
התחיל בעצה תחילה"¹³⁰, "הביאו מלבן ותלו לו לפרעה בצווארו, וכל אחד
ואחד מישראל שאמר להם אסטניס אני, אמרו לו כלום אסטניס אתה יותר
מפרעה"¹³¹.

¹²⁴ ראה גם כס"מ כאן, (125) ה' תשובה ספ"ו. (126) לך לך טו, יג. (127) ר"ס
כה. (128) מקץ מא, מד. (129) שמוח א, ט"ו. (130) סוטה יא, א. הובא בפרש"י עה"ת וארא ז,
כה. (131) סוטה שם.

ומכיון שכן, מדוע נענש פרעה — בה בשעה שמצד גזירת ברית בין הבתרים היא מוכרח לצוות על המצריים לשעבד את בניי?!

והביאור בזה:

לכאורה, יש להקשות, מדוע נענשו המצריים על מעשיהם — בה בשעה שעשו זאת ע"פ ציווי פרעה? והמענה לזה — בפשטות — מכיון ש"דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין"¹³², ו"אין שליח לדבר עבירה" (חוץ ממעילה)¹³³, ובמילא, לא היו צריכים לקיים את גזירת פרעה.

ועפ"ז סרה הקושיא בנוגע לפרעה — דמכיון שמצד "דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין" לא היו צריכים לקיים את גזירתו, הרי שוב לא הי' מוכרח לגזור עליהם, ומכיון שכן, נמצא, שגזירתו היתה מפני רשותו ורוע לכו.

כז. ובנוגע לעניננו:

המורם מכל האמור לעיל — שכללות הענין דגלות ושעבוד מצרים הוא באופן של העמדת פנים כאילו נעשה הדבר כדי לקיים גזירת הקב"ה, בה בשעה שלאמיתתו של דבר עושים זאת מפני רשותם ורוע לבם.

ולהוסיף, שגם אופן השעבוד הוא תוך כדי העמדת פנים — כמ"ש "ויעבידו מצרים את בני ישראל בפרך", ופירושו חז"ל¹³⁴: "בפה רך", "משכום בדברים ובשכר עד שהרגילום לעבודה"¹³⁵, וכן בנוגע לפרעה — "שהביאו מלבן ותלו לו לפרעה בצווארו", להראות כאילו משתתף גם הוא בעבודה.

ועפ"ז מובן הקשר המיוחד דמצות מדות עם יצי"מ, עד כדי כך, ש"כל הכופר במצות מדות ככופר ביציאת מצרים". וכל המקבל עליו מצות מדות הרי זה מודה ביציאת מצרים:

כאשר "כופר במצות מדות", היינו, שמעמיד פנים שמקיים רצון ה' בה בשעה שגונב מחבירו, מראה בכך שנמצא כמעמד ומצב של שעבוד מצרים, כאמור, שכל ענין שעבוד מצרים הוא באופן של העמדת פנים כו', ובמילא, הרי זה "ככופר ביציאת מצרים".

ולעומת זאת, כאשר "מקבל עליו מצות מדות", לדייק במדות ומשקלות — "הרי זה מודה ביציאת מצרים", היינו, שמודה ומאשר שנשתחרר ונגאל משעבוד מצרים, מכיון שלא שייכת אצלו ההנהגה דמצרים.

ועפ"ז מובנים דברי הרמב"ם — הן הביאור כנגלה, והן הביאור הקשור עם הענין ד"לתקן הדעות וליישר כל המעשים".

132) קידושין מב, ב. וש"נ. הובא בפרש"י עה"ת בראשית ג, יד. וראה רמב"ם הל' מלכים פ"ג ה"ט. 133) קידושין שם. וש"נ. רמב"ם הל' מעילה פ"ז ה"ב. 134) סוטה שם, רע"ב. 135) פרש"י שם.

כח. והנה, כללות הענין ד"לתקן הדעות וליישר כל המעשים" קשור עם ענינים של מעשה בפועל בעניני תורה ומצוות.

ולכן, הרי כאן המקום להכריז על ענינים של מעשה בפועל שיתקיימו לאחר השבת — הן בנוגע לסיומים על הרמב"ם, והן בנוגע למסיבות בקשר לפעולות דהפצת היהדות והמעיינות חוצה, כולל ובמיוחד — בנוגע ליהודים שיצאו מגלות בתוך גלות, מצרים שבמצרים.

וכדי לקשר ענינים אלו עם התוועדות זו — יגשו אלו שמארגנים פעולות אלו, ויקבלו בקבוקי-משקה עבור ענינים אלו (נוסף לכך שיכריזו על המאורע, הזמן והמקום כו'), וכרגיל, יחלקו מהמשקה בין משתתפי ההתוועדות — מצד קדושת השבת, ובפרט שעי"ז ניתוסף בהשתתפותם של כל המתוועדים כאן עם מסיבות והתוועדויות אלו.

ובודאי יגשו בזריות כו' — שהרי השעון מורה שצריכים להזדרז כדי להתפלל מנחה וקריאת התורה.

ויה"ר שזריות זו תזרז עוד יותר את ביאת משיח צדקנו,

— ובפרט שבזמן שבו נמצאים עתה קשור במיוחד עם הגאולה: (א) הזמן דמנחת שבת, "רעוא דרעוין", ענינו — "נחלה בלי מצרים"¹³⁶, (ב) כמנחת שבת גופא — הרי זו השבת שבה נפעל העילוי והשלימות די"ט כסלו, שענינו "פוצו מעינותיך חוצה"¹³⁷, אשר, עי"ז ממהרים ופועלים את הגאולה¹³⁸, (ג) קריאת התורה היא "ויהי מקץ שנתיים ימים", וידוע¹³⁹ שענין זה קשור עם "קץ הימין"¹⁴⁰ —

יבוא ויגאלנו ויוליכנו קוממיות לארצנו, באופן של זריות, "אחישנה"¹⁴¹ ב"אחישנה" גופא, בעגלא דידן ממש.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן בקבוקי משקה להרב שלמה לייב שי אברמוביץ — עבור ה"דינער" ד"ועד חינוך הכשר". להרב לייב שי קפלן — עבור נסיעה למדינה רחוקה. להרב מאיר שי אוקונוב — עבור "מלוה-מלכה" לאחינו בני שיצאו "מאחורי מסך הברזל" (כברייטן-ביטש). להרב אברהם שי שם-טוב — עבור "מלוה-מלכה" של ילדי מחנה "גן ישראל". ולהרב יהודא לייב שי גראנער — עבור ה"דינער" של בית חב"ד ב"נאָרט-קאָראָליינא". לאחר חלוקת המשקה — התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן "והריקותי לכם ברכה". אח"כ התחיל לנגן "ניעט ניעט ניקאָוואָ".

אח"כ הזכיר ע"ד אמירת ברכה אחרונה].

136) שבת קיח, סע"א ואלך. וראה זח"ב פח, כ. 137) ראה סה"ש תורת שלום ס"ע 112 ואלך. 138) ראה אגה"ק דהבעש"ט — נרפסה ככש"ט בתחלתו. ובכ"מ. 139) לקרית להאריז"ל ר"פ מקץ. הובא ונתבאר באוה"ת ר"פ מקץ. 140) לשון הפסיק סוף דניאל. וראה זח"א נד, סע"א. סב, ב. ובכ"מ. 141) ישע"י ס. כב. וראה סנהדרין צח, א.

וששון ויקר" — ששמח על כך שנתנו לו את כל הדברים הטובים שביקש אותם.

ונמצא, שכל הטירחא שמשקיעים בחינוך הבנים והבנות בדרכי של מרדכי היהודי — נפרעת מיד בתוספת מרובה על העיקר, שניתוסף אצל ההורים כמה פעמים ככה, הן ברוחניות והן בגשמיות.

ח. ובזה נכללת ברכה נוספת:

וראים בכמה מקומות, ובפרט במדינה זו, את השפעת הילדים על ההורים, שבדרכי נועם ודרכי שלום יכולים הילדים לפעול על ההורים אפילו ענינים כאלו שההורים אינם יכולים לפעול זאת בעצמם, ועד שההורים מודים להם על כך שהפכו את הבית עי"ז שהחדירו בו יותר יהדות ואור, ועי"ז גם — ברכתו של הקב"ה בבית.

והרי זהו גם א' הסימנים של ימות המשיח, שתיכף ("אָט אָט") בא משיח — כמ"ש בתנ"ך²⁶ ש"לפני בוא יום ה'" יהי מעמד ומצב ש"והשיב לב אבות על בנים", כפירוש רש"י: "והשיב לב אבות — להקב"ה, על בנים — ע"י בנים, יאמר לבנים דרך אהבה ורצון לנו ודברו אל אבותיכם לאחוז בדרכי המקום", וכפי שרואים במודגש ובמיוחד בדרונו זה.

ומזה מובן בתוספת ביאור הטעם²⁷ לכך שדוקא בדורות הכי אחרונים התמסרו הנשיאים במיוחד בנוגע לענינים של חינוך בנים ובנות מקטנם עד גדולם באופן ש"זכרם לא יסוף מזרעם" — כיון שע"י נעשה מעמד ומצב ד"והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם", ועד ל"בוא יום ה'", שבא היום המבורך של הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, למטה מעשרה טפחים.

* * *

ט. נתבאר לעיל גודל מעלת ימי הפורים, ש"קיימו מה שקבלו כבר", שזהו הזמן שבנ"י מקבלים על עצמם מתוך חיות ושמחה מחוזקים לעשות במשך כל השנה כולה את כל הענינים שקיבלו במ"ת, ובאופן ש"לא יסוף מזרעם", ועי"ז "הימים האלה נזכרים ונעשים בכל דור ודור", מתוך "אורה ושמחה וששון ויקר" (כנ"ל ס"ה); ועד כדי כך, שבימי הפורים יש עילוי גם לגבי ימות המשיח (כנ"ל ס"ב).

27) ראה גם תו"מ ח"ל ע' 313. וש"נ.

26) סוף מלאכי.

ואף שענין זה הוא עתה בעולם — הרי זה בדוגמת "גביר" בעל הון עצום של ממון, אבל אין זה מונח בכיסו, כי אם ב"בנק", והיינו, שאין חילוק אם הממון נמצא אצלו באופן שיכול למנותו באצבעותיו בכל יום ויום, או שיש לו הבטחה ממוסד בריא שמונח בחשבונו סכום כך וכך.

ואם הדברים אמורים בנוגע למוסד של בשר-ודם, ש"היום כאן ומחר כו'" (כלשון הגמרא²⁸) — הרי עאכ"כ כאשר ישנה הבטחה ממלך מלכי המלכים הקב"ה, שקיום ענין של תומ"צ הוא באופן ש"אדם אוכל פירותיהם בעולם הזה"²⁹,

— אם זהו מהדברים שנימנו שם, שבהם נכלל גם חינוך הבנים והבנות, שזהו האופן היותר גדול שיכול להיות ב"גמילות חסדים" (שנמנה שם), ש"מביאו לחיי העולם הזה ולחיי העולם הבא"³⁰, נוסף לכך שזהו גם ענין של "תלמוד תורה" (שנמנה שם) —

ועוד זאת, ש"הקרן קיימת לעולם הבא"²⁹, באופן בלי גבולי — שמשמע זה אמרו חז"ל³¹ ש"שכר מצוה בהאי עלמא ליכא", כי, עד כמה שמשערים גדלו של העולם, הרי אין ביכולתו לקבל במלוא המדה אפילו שכרה של מצוה אחת, ועאכ"כ מצוה שפועלת לדורות ודורי דורות, כמו חינוך הבנים והבנות, שמחנכים אותם בדרך כזו שיפעלו גם על בניהם אחריהם כו' — פירותיהן ופירות פירותיהן עד סוף כל העולם³²,

וא"כ, הרי זה שכר עצום, ושכר זה מונח ב"מוסד" ("בנק") שנמצא בעולם האצילות³³, שבעליו הוא מלך מלכי המלכים הקב"ה, והוא אומר שהכין עבורו שכר זה!

י. וכיון שכל כך גדלה מעלת ימי הפורים, הרי מזה גופא מובן, שכאן נעמד הלעומת-זה ומנסה למנוע זאת, שזוהי המלחמה עם היצה"ר ב"עולם קטן"³⁴ שבכל אדם ואדם.

וכמו המן בשעתו, ולפניו גם עמלק — אשר "משרש נחש יצא צפע"³⁵, "משרש נחש שהוא עמלק יצא צפע הוא המן"³⁶ — כפי שמצינו בגאולה דיצי"מ, שמיד כאשר בני"י יצאו ללכת להר סיני לקבל תורה, אזי

(33) ראה תו"מ ח"ב ס"ע 197 ואילך. וש"נ.

(34) תנחומא פקודי ג. ועוד.

(35) ישע"י יד, כט.

(36) תו"א מג"א צה, ד. וראה של"ה של,

א. לקוטי לוי"צ על מארז"ל ע' קפה.

(28) ברכות כח, ב.

(29) פאה פ"א מ"א.

(30) ע"פ לשון חז"ל — ב"מ לג, א

(במשנה).

(31) קידושין לט, ב. וש"נ.

(32) ע"פ לשון חז"ל — כתובות רפ"ט.

ובחים לו, ב. ועוד.

"ויבוא עמלק וילחם עם ישראל"³⁷, לפי שרצה למנוע אותם מללכת לקבלת התורה.

ועז"נ "תמחה את זכר עמלק"³⁸, "מחה אמחה את זכר עמלק"³⁹, "מלחמה לה' בעמלק מדור דור"⁴⁰, וכמבואר במכילתא⁴¹ שקאי על דורו של משה והדורות שלאח"ז, ועד ל"דרא דמשיחא" (כמובא גם בתיב"ע), שגם אז תהי' מלחמה זו, והיינו, שזוהי מלחמה תמידית, ועל זה יש נתינת-כח וסיוע מיוחד מהקב"ה שיוכלו לנהל מלחמה זו ולנצח בה.

אמנם, האפשרות לכך שעמלק יבוא להלחם עם ישראל, היא, כאשר ישראל נמצאים "ברפידים" (כסיום הכתוב³⁷):

לכאורה אינו מובן: כיצד יכול יצה"ר לגשת ליהודי שיש לו נשמה אלקית — הרי "נפש השנית בישראל היא חלק אלקה ממעל ממש"⁴², וא"כ, כיצד יש ליצה"ר דריסת-רגל ("א צור-טריט"), ועד שלפעמים יוכל גם לפעול משהו, שיהודי ישמע אליו, בה בשעה שהקב"ה נמצא בנפשו פנימה!?

ובכן, אין זה אלא מפני שנעשה חלישות בנפשו האלקית, וכפי שדרשו רז"ל⁴³ בפירוש "רפידים" — "שרפו ישראל ידיהם" בעבודת ה', ועי"ז נעשית האפשרות שיוכל לבוא היצה"ר ולהתחיל לדבר ולשדל כו', ואולי פעם ישמעו אליו.

יא. והנה, התחלת פעולתו של היצה"ר כאשר ניגש ליהודי — יש לבאר ע"פ דברי המדרש בנוגע להסיבה שבגללה היתה מלחמת עמלק: הציווי "זכור את אשר עשה לך עמלק" שבספר דברים⁴⁴ — בא לאחרי הציווי "לא יהי' לך גוי' אבן ואבן גוי' איפה ואיפה גדולה וקטנה"⁴⁵. ואיתא במדרש⁴⁶: "על עון זה (בשביל משקלות) — שמחזיק שני סוגי משקלות, גדולה וקטנה, ומשתמש פעם בזו ופעם בזו, כדי לרמות את הקונה או את המוכר כפי שיותר טוב עבורו — בא עמלק".

(43) מכילתא עה"פ. וראה סנהדרין קו, א ובפרש"י. וש"נ.
(44) תצא כה, יז.
(45) שם, יג"יד.
(46) הובא בתוד"ה ואימא — קידושין לג, ב. וראה תנחומא תצא ח. פסיקתא דר"כ פ' זכור (ופסיקתא רבתי פ' מני אפרים). פרש"י תצא שם, יז.

(37) בשלח יז, ח. — קריה"ת דפורים.
(38) ס"פ תצא.
(39) בשלח שם, יד.
(40) שם, טז.
(41) עה"פ. וראה תורה שלמה שם (אות קלג). וש"נ.
(42) תניא רפ"ב.

ולכאורה אינו מובן כלל⁴⁷:

הן אמת שדבר זה ("אבן ואבן גו' איפה ואיפה גדולה וקטנה") אסור מן התורה, אבל, במה חלוק איסור זה מכל האיסורים שבתורה, ש"על עון זה בא עמלק"?

עמלק — הוא השונא היותר גדול שהי' לבנ"י, שלכן, רק בנוגע לעמלק ישנו הציווי "זכור גו'⁴⁸ תמחה את זכר עמלק גו' לא תשכח"³⁸, וכדאיתא במכילתא⁴⁹ "שלא יאמרו גמל זה (ועד"ז שאר בעלי-חיים) של עמלק". וכמ"ש⁵⁰ "ראשית גוים עמלק ואחריתו עדי אובד", וכמבואר במפרשים⁵⁰, שכל שאר האומות ישאר מהם אחרית, ואדרבה: לימות המשיח — "אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' ולעבדו שכס אחד"⁵¹, ואילו עמלק — "אחריתו עדי אובד", שלא ישאר ממנו שריד ופליט.

וכיון שביאת עמלק היא על עון משקלות, עכצ"ל, שזהו חטא עיקרי, שלכן, העונש על זה הוא בענין שנגע ("עס האָט אָנגערירט") בעצם קיום קבלת התורה, ועד"ז בנוגע לקיום בנ"י — בימי המן כשהיתה הגזירה "להשמיד גו' מנער ועד זקן טף ונשים ביום אחד"⁵², ועד"ז עד לדרא דמשיחא!

יב. ונקודת הביאור בזה:

האפשרות לנתינת פתח ליצה"ר שיוכל לפעול משהו אצל יהודי, היא — כאשר יש "אבן ואבן גו' איפה ואיפה גדולה וקטנה", דהיינו, שני סוגי מדות ומשקלות: מדה ומשקל א' בנוגע לצרכי הגוף, ומדה ומשקל א' בנוגע לצרכי הנשמה (כדלקמן);

ואילו הי' יהודי פועל בעצמו שלא יהיו אצלו שני סוגי מדות ומשקלות ("לא יהי' לך גו' אבן ואבן גו' איפה ואיפה"), אזי לא היתה אצלו חלישות בעבודת ה', ובמילא לא היתה נתינת פתח ליצה"ר שיוכל לפעול אצלו אפילו בנוגע לדברים המותרים, עניני מותרות, ועאכו"כ בנוגע לדברים האסורים.

יג. ובפרטיות יותר:

(47) בהבא לקמן — ראה גם לקו"ש חכ"ז
 (48) ס"ע 155 ואילך (משיחה זו).
 (49) ס"פ בשלח.
 (50) ס"פ בלק כד, כ.
 (51) צפני' ג, ט. וראה רמב"ם הל' מלכים ספ"א.
 (52) אסתר ג, יג.
 (50) ראה ספורנו עה"פ.

בנוגע לעניני וצרכי הגוף, הגישה היא — שכל מה שיש, עדיין אינו מספיק, וכנ"ל (ס"ז) ש"מי שיש לו מנה רוצה מאתיים", כפי שמתקבל בפשטות, ללא יגיעה, אצל כל אחד. וגם כאשר יודע שישנם כאלו שיש להם פחות ממה שיש לו, והם מרוצים — יש לו כמה הסברות בשכל שהוא צריך יותר, והעיקר, שכן הוא רצונו — ולא איכפת לו אם אין לו הסברה בשכל — "רוצה מאתיים", ואם יש לו מאתיים — רוצה ד' מאות; ולא קשה לו לעשות כל דבר כדי שיתוסף אצלו יותר.

ועד"ז בנוגע לחינוך הבנים והבנות⁵³ — שכל שתגדל מדת ההשכלה והתרבות שמעניקים לילדים כדי להעמידם במעמד ומצב שיוכלו לתפוס מקום טוב יותר בסביבה, לא מסתפקים בכך, וממשיכים לחשוב אולי אפשר ליתן להם עוד מעט השכלה, ואולי אפשר ליתן להם עוד אפשרות שיוכלו להתקדם בסביבת האנשים שבאים עמם במגע, ולא חוסכים טירחא, ממון וזמן, כדי להעניק לילדים עוד משהו.

וכמו"כ כאשר מדובר אפילו אודות ענינים חיצוניים, כמו הבנין שבו צריכים הילדים ללמוד:

בנוגע ללימודי חול, מוצאים אחד שיתן רבע מליון דולר, אחד שיתן מליון דולר, מליון וחצי, שנים וחצי מליון; ועד שכבר פעלו שאפילו אם לומדים מעט לימודי קודש, אבל העיקר הוא לימודי חול, אזי מוצאים נדבן גדול;

אבל כאשר מדובר אודות בנין שבו צריכים ללמוד לימודי קודש על טהרת הקודש — הרי גם נדבה של "ח"י דולר" נחשבת מטבע הגונה, ועאכו"כ ב' פעמים ח"י, ואילו סכום גדול יותר — הרי זה דבר שאין לו מקום אצלו כלל; הוא זוכר מה שסיפר זקנו אודות ה"חדר" שבו למד, ששכרו של המלמד הי' כך-וכך קאָפקעס לחודש, וה"חדר" עצמו הי' גבוה עשרה טפחים, שנקרא ע"פ דין בשם "בית"⁵⁴, כך, שאין צורך בבנינים גדולים, ארמון לתפארה, ועאכו"כ שאין צורך בכל הענינים שלפני שלשה דורות לא הי' חפץ בהם!

זהו איפוא החילוק בין "אבן ואבן .. איפה ואיפה" — שיש "איפה" (וגישה) אחת בנוגע לצרכי הגוף, שכל מה שיש אינו מספיק, ושום דבר לא קשה לעשות כדי להשיג יותר, ואילו בנוגע לצרכי הנשמה,

54) ראה ב"ק נא, א.

53) ראה גם לקמן סס"א ואילך.

עניני קדושה בטהרתה, ישנה "איפה" (וגישה) אחרת — שיכולים להסתפק בתנאים שהיו אצל הסבא ואבי-הסבא לפני ריבוי דורות!

יד. ויש להוסיף בזה:

הענין ד"איפה ואיפה" ישנו גם בקדושה,

— שהרי אילו לא הי' ענין זה בקדושה, לא היתה יכולה להיות מציאות כזו בלעו"ז, כיון שהלעו"ז אין לה מציאות בפני עצמה, ובלשון חז"ל⁵⁵: "כל דאסר לן רחמנא שרא לן כוותי", והיינו, שכל המציאות של איסור ("אסר לן רחמנא") אינה אלא מפני שיש דוגמתה בהיתר ("שרא לן כוותי"), וע"י השתלשלות יכול לבוא מזה מציאות של איסור —

שכן, לאמיתו של דבר צריך להיות היחס לצרכי הנשמה באופן שונה מהיחס לצרכי הגוף — "איפה ואיפה" ש"שרא לן" — שיש להחשיב ולהעדיף את צרכי הנשמה יותר מאשר את צרכי הגוף;

אבל החסרון הוא — שהענין ד"איפה ואיפה" הוא מתוך יחס הפוך, "איפה ואיפה" ש"אסר לן רחמנא".

טו. ובפרטיות יותר:

נפש האלקית באה ואומרת ליהודי: שמע נא! עליך לדעת, לזכור תמיד, ואסור לך לשכוח, שאתה בנו של מלך מלכי המלכים הקב"ה, כמ"ש "בני בכורי ישראל"⁵⁶, "בנים אתם לה' אלקיכם"⁵⁷; זהו דבר שנתנו לך מבלי להתייגע ולעשות דבר-מה, וכפי שאומרים⁵⁸: "מה טוב חלקנו כו' גורלנו ומה יפה ירושתנו", כלומר, קיבלת זאת בירושה, להיותך בן אברהם יצחק ויעקב או בת שרה רבקה רחל ולאה, ובמילא, בכל מקום שנמצא, ובכל ענין שמתעסק, עליו להתנהג כראוי לבנו של מלך מלכי המלכים הקב"ה, וידיעה זו אינה מניחה לו לעשות ענינים שאינם לפי כבודו של מלך מלכי המלכים הקב"ה, ועאכו"כ שלא לנצל את הכחות שנותן לו מלך מלכי המלכים הקב"ה — כדי לעשות היפך רצון הקב"ה. כך צריך להיות מצד שכל הבריא, ואין צורך בהתבוננות עמוקה במשך כמה שעות, כדי לבוא לידי החלטה שהנהגתו צריכה להיות באופן האמור.

זאת ועוד:

55) חולין קט, סע"ב. וראה גם תו"מ
56) ח"ב ע' 129. ע' 138.
57) פ' ראה יד, א.
58) לפני תפלת השחר.
59) שמות ד, כב.

בידעו שהוא בנו של מלך מלכי המלכים הקב"ה, הרי בודאי שאם רק ירצה באמת להתנהג כן — יעזור לו הקב"ה, אבינו שבשמים, שיוכל להתנהג כרצונו של הקב"ה; אלא, שלפעמים נותנים לו זאת ללא השתדלות, וללא צורך בעמידה בנסיון, ולפעמים — "מנסה הוי' אלקיכם אתכם לדעת הישכם אוהבים את ה' אלקיכם"⁵⁹, לבחון אותו אם הוא זוכר שהוא בנו של הקב"ה, והקב"ה עומד עליו ועוזר לו בכל עניניו; אבל ברור הדבר שסוכ"ס יוכל למלא רצונו של הקב"ה, אם רק ירצה באמת.

ולאידך גיסא, כשמדובר אודות נפש הבהמית הקשורה עם הגוף — מכיר כל אחד, גם מי שמייקר ביותר את הגוף, שכל היוקר של הגוף הוא רק בגלל היותו גוף חי, והרי חיות הגוף אינה מצד עצמו, אלא מפני שיש בו דבר שמחי' אותו, שלכן ביכלתו להתנועע, יש לו שכל, ויכול לחשוב מה עליו לעשות ומה לא לעשות.

וכיון שכן, הרי המחשבה אודות הגוף, להתחשב בגוף ("נאָכגעבן אים") ולספק את הדרישות של הגוף — צריכה להיות רק במדה כזו עד כמה שנוגע להדבר שמחי' את הגוף, ואילו לאחרי שכבר מילא צרכי גופו — ע"י אכילה ושתי' ושינה בזמנם (כפי שמבאר הרמב"ם בפרטיות בהלכות דעות⁶⁰) — שוב אין לו מה לחשוב אודות הגוף (שאינו אלא לבוש בלבד), אלא צריך לחשוב רק על הדבר שמחי' את הגוף — שזוהי הנשמה.

כך צריכה להיות הגישה בנוגע לצרכי הנשמה וצרכי הגוף — באופן של "איפה ואיפה" בקדושה:

בנוגע לנשמה — כיון שהיא נצחית, הרי גם אצלו צריכים להיות עניני הנשמה באופן תמידי, ללא הפסק; ואילו בנוגע להגוף — כיון שאינו נצחי, וקיומו אינו אלא ע"י הנשמה שמחי' אותו, הנה כל מה שזוכר אודות הגוף, קשור עמו ומתעסק בטובתו, הרי זה גם באופן שיש לו הפסק, כך, שלאחרי האכילה והשתי' והשינה, הרי הוא מסיח את דעתו מהגוף, ומתעסק רק עם ענינים שעל ידם נעשה הגוף חי — עניני הנשמה.

טז. אך ישנו מצב שה"איפה ואיפה" הם באופן ש"אסר לך רחמנא" — מתוך יחס הפכי:

כאשר מדובר אודות צרכי הנשמה — חושב לעצמו, שלאחרי שהתפלל בבוקר, ובפרט אם התפלל בציבור, שאז ישנה ההבטחה שתפלתו

מתקבלת, שהרי "הן אל כביר ולא ימאס"⁶¹, ולאחרי שלמד שיעור בתורה, כפס"ד השו"ע⁶² שמבית-הכנסת צריך לילך לבית המדרש — אזי יכול לשכוח מהנשמה, לשכוח מהתפלה והלימוד, ולהתעסק רק עם הגוף וצרכיו.

יתירה מזה: בידעו שכעבור חמש-עשרה דקות יסיים כבר את התפלה והלימוד, ויצטרך לילך לעסוק בעניני מסחר, לילך למשרתו וכיו"ב — הנה אפילו בשעת התפלה ולימוד התורה נופלים לו מחשבות כיצד תהי' הנהגתו כשיבוא כבר להתעסק בענינים שהם לטובת הגוף.

ונמצא, שנעשה אצלו "אבן ואבן גו' איפה ואיפה" בדרך הפכית — שכל היום כולו הוא מושקע בענינים שהם צרכי הגוף, ואילו בנוגע לצרכי הנשמה — הנה גם במשך השעות שמקדיש עבור הנשמה ועניני, הרי הוא מבולבל מצד הענינים שצריך לעשות עבור הגוף.

וזוהו "איפה ואיפה" ש"אסר לן רחמנא" — שהגוף הוא אצלו דבר תמידי, ואילו הנשמה היא רק לזמנים קבועים, בשעת התפלה (וגם אז — עם מחשבות המבלבלות), לימוד התורה וקיום המצוות (וע"ד המבואר בחסידות⁶³ בפירוש מארוז"ל⁶⁴ בענין "הלומד תורה לפרקים", שלומד רק בזמנים מסויימים, ובין שיעור אחד למשנהו אין התורה קיימת במציאות אצלו).

יז. ו"על עון זה (בשביל משקלות) בא עמלק":

כאשר בנוגע לנפש האלקית ה"איפה" היא שכמה שנותן הרי זה יותר מדי, ואילו בנוגע להגוף ה"איפה" היא באופן הפכי, שכמה שנותן הרי זה מעט מדי — הרי זה פותח נקב, חריץ, ועד לפתיחת דלת, שדרכו יכול להכנס היצה"ר, שגורר עמו את "עמלק" שאינו מניח לקבל את התורה.

וכפי שהי' בדורו של משה — כמסופר בתורה לפני המאורע ד"ויבוא עמלק", שהיו כאלו שהתעורר אצלם ספק, "היש הוי' בקרבנו אם אין"⁶⁵: האם אנו תחת השגחתו הפרטית של הקב"ה, או שנמסרנו תחת חוקי הטבע, כך, שבאותו אופן שמתנהגים עם אינו-יהודי, להבדיל, מתנהגים גם עם יהודי, ובמילא, ככל שישקיע יותר את שכלו, וככל

64) סנהדרין צט, ריש ע"ב.

65) בשלח יז, ז.

61) איוב לו, ה. וראה ברכות ח, רע"א.

62) או"ח רסקנ"ה.

63) ראה סה"מ תרס"ט ע' צה.

שיתייגע יותר בעסק, אזי ירויח יותר, וכאשר ישאיר את העסק פתוח בערבו של יום ששי, ירויח עוד כמה "סענט" — שהרי כן הוא אצל הגוי, להבדיל; אלא מאי, אצל יהודי שקשור עם הקב"ה הרי זה להיפך — מטיל הוא ספק "היש ה' בקרבנו אם אין".

וזהו גם מ"ש בספרים⁶⁶ ש"עמלק" בגימטריא "ספק":

עמלק לא בא ליהודי ומתחיל לומר לו: הקשב! כל מה שלימדו אותך ב"חדר" הרי זה להיפך;

עמלק רק אומר — תתבונן אתה בשכלך אם כנים הדברים, וכל זמן שלא יתברר אצלך הדבר, הרי זה בבחינת ספק.

— לא מדובר אודות הנהגה שהיא היפך השו"ע ח"ו. הוא מתנהג אמנם ע"פ השו"ע, אבל, הוא עושה זאת מתוך ספק "היש הוי' בקרבנו אם אין"; אולי "ככל הגוים בית ישראל"⁶⁷, והכל תלוי בפעולתו בכחו ועוצם ידו, כמו אצל "איוואן"...

וספק זה — "היש ה' בקרבנו אם אין" — פותח את הדרך לעמלק, שלכן מיד "ויבוא עמלק", דכיון שמצא דלת פתוחה, הרי הוא נכנס דרכה⁶⁸, ואינו מניח ליהודי לילך אל הר סיני לשמוע את ההכרזה שמכריזים בכל יום ויום לכל אחד מישראל: "אנכי" הוי' אלקיך!"

וע"ד שהי' בדורו של משה — כן הוא גם בכל הדורות שלאח"ז.

יח. ומזה מובן גם העצה והתיקון לזה — ובהקדמה:

בשנים האחרונות גילתה חכמת הרפואה סברא — שנכתבה באריכות בכמה ספרים ובכמה פרקים — שכאשר מסבירים לחולה במה מתבטא החולי, ומהי הסיבה שבגללה בא לידי חולי, הרי זה נותן לו כח שיוכל להתחיל להתרפא ולהבריא⁷⁰.

וענין זה ישנו כבר בתורה מלפני אלפי שנים — כפי שמצינו בתורה כו"כ ענינים בביאור סיבת המחלות, כיצד באים לידי חולי (מבלי לדבר אפילו אודות הרפואה).

והענין בזה — לא רק כדי לידע להתנהג באופן שמלכתחילה לא יבואו לידי חולי, אלא עוד זאת, שגם לאחרי שכבר חלה רח"ל, הנה

(68) ראה כלי יקר עה"פ בשלח שם (יז, ח).

(69) יתרו כ, ב.

(70) ראה גם שיחת פורים תשי"ט סמ"ח

(תו"מ חכ"ה ע' 140). וש"נ.

(66) ראה כתר שם טוב (הוצאת תשנ"ט)

בהוספות סקי"ח. סה"מ עזר"ת ע' קפב.

עטר"ת ע' רצד. תשי"ט ע' 40. ע' 65. ועוד.

(67) ע"פ יחזקאל כה, ח.

כאשר מסבירים לו את הסיבה שבגללה בא לידי חולי, הרי זה מאיר את דרכו לידע כיצד יוכל לחזור ולהתרפא.

ועד"ז בענייננו:

התורה מבארת כיצד יכול היצה"ר, "עמלק", לגשת ליהודי — בשביל (עון) משקלות — שישנה "איפה" (גישה) אחת בנוגע לצרכי הגוף, ו"איפה" (גישה) שונה לגמרי בנוגע לצרכי הנשמה, כנ"ל בארוכה. וכאשר יודעים סיבת הדבר, אזי יכולים לשלול זאת מלכתחילה, ויכולים גם לפעול את הרפואה — עי"ז ששולל את הסיבות, אזי "שב ורפא לו"⁷¹:

לכל לראש — באופן של רפואה, "כבעל מום שנתרפא שמקצת שמו עליו", שזהו באופן ש"זדונות נעשו לו כשגגות" (כדאיתא ביומא⁷²); ואח"כ באים לדרגא נעלית יותר — ש"זדונות נעשו לו כזכויות"⁷³, כפי שנפעל ביום־הכפורים,

ואם הדברים אמורים ביום־הכפורים שהוא רק "כפורים", כמו פורים⁷⁴ — עאכו"כ ע"י העבודה של ימי הפורים, שאז נעשה ענין זה בעומק יותר,

שזהו הענין ד"ונהפוך הוא"⁷⁵, "נהפך להם מיגון לשמחה ומאבל ליום טוב"⁷⁶, שכל הענינים הנקראים "יגון" ו"אבל", נהפכים ל"שמחה" ו"יום טוב", ו"ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר", ועד שפועלים שאפילו "עמי הארץ מתייהדים כי נפל פחד היהודים עליהם"⁷⁷, כיון שממשיכים בגלוי את הענין ש"ראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך"⁷⁸, כפי שיהי' בקרוב, בביאת משיח צדקנו.

* * *

יט. ע"ד המדובר לעיל שצריכים לשלול את הענין ד"איפה ואיפה" בנוגע לכללות התומ"צ, כולל ובמיוחד בנוגע לחינוך הבנים והבנות כפי שההורים מתייחסים לכך — כמו"כ צריכים להבהיר זאת בנוגע להיחס של המחונכים בעצמם.

ובהקדמה:

(71) ישע"י ו, יו"ד.	(75) אסתר ט, א.
(72) פו, א"ב ובפרש"י.	(76) שם, כב.
(73) שם, ב.	(77) שם ח, יז.
(74) ראה תקו"ז תכ"א (גז, ב).	(78) תבוא כה, יו"ד.